Technologische ontwikkelingen zijn niet altijd verbeteringen

‘Mensverbetering’ vraagt om nuchtere blik

Binnenkort verschijnt van de Europese Raad van Kerken een boek over *Human Enhancement*. Wetenschappers, ethici, beleidmakers en theologen uit heel Europa spreken over recente technologische ontwikkelingen gericht op het ‘verbeteren van mensen door mensen’.

Looprekjes, mitella’s en armprotheses zijn gericht op herstel van onze natuurlijke vermogens. *Foto Wikipedia*

Omdat het hier feitelijk gaat om een veelheid van technieken, waaronder microbiologie, robotica en nanotechnologie, bezigen sommigen ook wel de term *converging technologies* – samenkomende technologieën.

Net als Alice in Wonderland ervaren velen bij *human enhancement* een mix van verbazing, onzekerheid en bevreemding. Je denkt aan visioenen uit Aldous Huxley’s *Brave New World* over een mensheid die hoger ontwikkeld en gelukkiger is dan de mensen van nu maar dat wel op straffe van onderdrukking en gebrek aan variatie.

Velen zijn overtuigd dat de mens de evolutie van de eigen soort in eigen hand gaat nemen, en het langzame evolutionaire proces van genetische vooruitgang zal verruilen voor een razendsnel proces van doelbewuste genetische verbetering. We zullen intelligenter worden, scherper kunnen zien, horen en denken, onze kinderen zullen zonder handicaps ter wereld komen en onze levensverwachting zal met honderden jaren toenemen. Tot zover de visioenen.

Spelbrekers

Uiteraard roepen die technieken ook theologische en ethische vragen op. Creëren we straks geen standenmaatschappij van verbeterde mensen die de scepter zwaaien over de onverbeterde rest en die de oude homo sapiens op termijn zelfs zullen uitroeien? Wie garandeert ons dat zich geen verschrikkelijke bijwerkingen zullen voordoen? Zijn de gigantische kosten die met de ontwikkeling en toepassing van *human enhancement* zijn gemoeid, wel te verantwoorden in een wereld van honger en krimp? En is het niet respectloos om de natuur te willen verbeteren? De schepping is toch door God goed gemaakt?

Het effect van al dit soort vragen kan zijn dat ethici en theologen als spelbrekers te boek gaan staan. Dat zou overigens niet de eerste keer zijn. ‘Wetenschap en technologie kunnen fantastische dingen. Maar wie staan er weer op de rem? Juist. Godsdienstige mensen.’ Daarbij zouden we bijna voorbijgaan aan de vraag naar de realiteitszin van de toekomstvisioenen.

Weliswaar zijn er op sommige punten mooie resultaten geboekt, zoals dat sommige doven dankzij een cochlea-implantaat in het middenoor weer gedeeltelijk kunnen horen of dat mensen met verlammingen dankzij hersen-computerverbindingen weer kunnen spreken. Maar wie denkt dat we, met stug doorwerken, straks een compleet nieuwe mensheid hebben, moet zich afvragen of de wens hier niet de vader van de gedachte is. Wie bij Scheveningen zijn teen in het water zet, doet er heel onverstandig aan te zeggen dat hij het Vrijheidsbeeld al meent te ontwaren.

‘Stamcelonderzoek biedt hoop op genezing van Parkinson en Alzheimer’ kopten de kranten tien jaar geleden. Wie de berichten bijhoudt, zal constateren dat het sindsdien vooral stil is gebleven. Wetenschappers van naam geven toe dat er tot dusverre niets van deze beloften is uitgekomen. Datzelfde geldt voor beloftes over het gebruik van humaan foetaal materiaal twintig jaar geleden.

Protheses

Dat technieken om mensen te verbeteren met zo’n hardnekkig aura zijn omgeven, heeft zowel met marketing door wetenschappers te maken als met onkunde bij het publiek. Om fondsen en subsidies los te peuteren, zetten wetenschappers de verhoopte resultaten van hun onderzoek doorgaans zo mooi mogelijk neer. Maar wie beter oplet, merkt dat wetenschappers de verwachte resultaten doorgaans in termen van ‘misschien’ en ‘niet uitgesloten dat’ beschrijven. Als die nuances in een persbericht van de afdeling communicatie al niet sneuvelen, gebeurt dat wel als de kranten zich erover ontfermen.

Om subsidies los te peuteren zetten wetenschappers hun onderzoek doorgaans zo mooi mogelijk neer

Zit er dan helemaal geen muziek in? Bij *human enhancement* wordt doorgaans een onderscheid gemaakt tussen herstel en verbetering. Vooruitzichten op structurele verbeteringen in die zin dat wij er straks genetisch beter aan toe zijn dan nu, zijn er momenteel niet. De vraag is dus of je daar als gelovige überhaupt wel zorgen over moet hebben! Áls het mogelijk zou zijn de mens echt beter te maken, roept dat overigens interessante vragen op.

Veelbelovender zijn ontwikkelingen op het terrein van het herstel van onze natuurlijke vermogens. In feite doen we hier echter niet veel anders dan wat we al eeuwen doen sinds we looprekjes, mitella’s, chemokuren en heupprotheses ontwikkelden. Wel zullen de kosten waarschijnlijk een steeds groter struikelblok gaan vormen: nieuwe, peperdure technieken werpen hun vruchten vooral af bij mensen met ouderdomsklachten die al lang niet meer economisch actief zijn.

Bovendien is het de vraag of we de ontwikkeling van die technieken wel moeten afschilderen als vormen van mensverbetering. De laatste jaren is de euforie over toekomstige technologische ontwikkelingen al flink aan het afnemen. Het is te hopen dat de term *human enhancement* over een paar jaar geheel zal hebben plaatsgemaakt voor nuchterder bewoordingen.

Theo Boer

Dr. Theo Boer is universitair docent ethiek aan de Protestantse Theologische Universiteit te Groningen

Theo Boer en Richard Fischer (red.), Human Enhancement: Scientific, Ethical and Theological Aspects from a European Perspective, Brussel: Conference of European Churches, 2013.